

Sylvia Brinton Perera M.A.

Het Zondebok Complex

[Uitgeverij Symbolon](#)

[ISBN 978 90 74899 63 5](#)

De uitdrukking ‘zondebok’ wordt gebruikt voor personen en groepen die ervan worden beticht onheil en schade te veroorzaken. Het aanwijzen van een zondebok gebeurt om de anderen, die de zondebok creëren, van hun eigen verantwoordelijkheid te ontheffen en de zondebokmakers te steunen in hun gevoel van macht en legitimiteit. Oorspronkelijk stond het ritueel rondom de zondebok in rechtstreeks verband met de **transpersoonlijke** dimensie. In de huidige tijd is deze **transpersoonlijke** dimensie van het leven steeds meer naar de achtergrond geschoven. Daardoor is men gaan werken met een gedeformeerde en uitgeholde vorm van het archetype.

Van oudsher was de zondebok een menselijk of dierlijk offer dat werd uitgekozen als offerande aan een God om de boosheid of woede van die God te verzoenen en de samenleving te helen. Het had als werking de hulp van de **transpersoonlijke** dimensie in te roepen en de samenleving, de gemeenschap, te hernieuwen, want de gemeenschap wist zich geworteld in de **transpersoonlijke** krachten. Zij was daarvan afhankelijk.

Aan de hand van het Hebreeuwse zondebokritueel beschrijft Sylvia Brinton-Perera de dieper liggende psychische dynamieken en de archetypische structuren die hieraan ten grondslag liggen. In het oorspronkelijk Hebreeuwse ritueel zijn er twee bokken en daarmee twee **transpersoonlijke** krachten. Eén bok wordt gedood en aan de hemelgod Jahweh gewijd ter vergiffenis van de zonden van het Hebreeuwse volk. Het bloed reinigt het heiligdom en verzoent daarmee de toornige Jahweh. De tweede bok wordt aan de aardgod Azazel gewijd. Alle zonden worden afgewenteld op de kop van deze bok. Deze levende bok wordt buiten de gemeenschap geplaatst en de woestijn ingestuurd.

Het bloed van de gedode bok ‘is de energie van de instincten die wordt geheiligd om een nieuwe verbinding aan te gaan met de geest. (...) De zwerfende en verbannen bok voert de smet van de schuld weg. Als zonedrager voert hij het kwaad weg van de plaats van het collectief bewustzijn. (...) naar de woestijn; dat wil zeggen het kwaad wordt ritueel teruggegeven aan de oorsprong ervan in het onbewuste,’ aldus Brinton-Perera.

Zij gaat in haar boek gedetailleerd in op de verschillende componenten, waaruit dit ritueel is opgebouwd. Om van daar uit de structuur van het zondebokcomplex uit de doeken te doen. Zoals Azazel de aanklager. Hij staat psychologisch voor de aanmatigend zuivere, veroordelende, over kritische rechter die mensen aan een gedragsmaatstaf houdt, waaraan zij zelf niet kunnen voldoen, want de instinctieve impulsen breken door zijn broze discipline heen.

De priester en het persona-ego. Het persona-ego kan nergens op vertrouwen en kan geen waardestelsel vinden dat hoger is dan de veroordelende aanklager. Het verbergt het collectieve schaduw materiaal waarmee het zich onder de oppervlakte van rollen en façades gevoelsmatig identificeert.

De woestijn. In de woestijn wordt het individu geconfronteerd met het **transpersoonlijke**. Psychologisch is de woestijn analoog met verlamde apathie, van betekenisloosheid en van de paniek van het verlaten zijn.

Speciale aandacht besteed Brinton-Perera aan de zondebok in het gezin. 'Het gezin waarin de zondebok opgroeit, is over het algemeen nogal betrokken op de uiterlijke kanten van de collectieve moraal met de bijhorende behoefte zich te zuiveren, alsof haar leden zich a.h.w. in het defensief voelen tegenover een voorouderlijke of maatschappelijke nadruk op 'goed zijn'. Uitgebreid gaat de schrijfster in op het zondebokcomplex en de structuur van het ego.

Sylvia Brinton-Perera is erin geslaagd een boek te schrijven waarin een prima balans is gevonden tussen de (soms wat droge) technische beschrijving van de verschillende psychische dynamieken en de daarbij behorende archetypische structuren, en de levendige voorbeelden daarvan in haar therapeutische praktijk.

Wim de Vrij